

OLAĞANÜSTÜ KONGRE KONUŞMASI

2. Olağanüstü Kongre, Ankara, Aralık 1968.

Sayın Başkanlık Divanı, Sayın Delege Kardeşlerim, Aziz Misafirlerimiz,

Bugünkü konuşmamda esas itibariyle Sayın Aybar'la aramızdaki sosyalizm anlayışındaki beliren görüş ayrılıkları üzerinde durmak isterdim. Ama yalnız bunu bile etrafla anlatmak 45 dakikadan fazla sürer. [*Divan Başkanı sürenin 55 dakikaya çıktığını bildiriyor*] Teşekkür ederim, fakat zannediyorum ki bunun üzerinde fazla durmama imkân olmayacak. İkincisi, sayın Aybar 3 saatten fazla süren konuşmasını hep bir tertip, komplo mevzuu etrafında çevirdi. Ben de onun için meseleyi o açıdan daha ziyade [ele] almak zorunda kalacağım.

Sevgili kardeşlerim, benim görüşüme göre bu olağanüstü kongre aslında son 3. olağan kongrenin bir devamıdır. Çünkü o kongrenin sonunda bir durum hâsıl oldu ki o zamana kadar kongrenin gelişinin, görüşmelerin yönünü tamamen değiştirdi. Biliyorsunuz, 3. son kongremizde esas ilgilenilen mesele bu taraflar arasında çıkan sosyalizm görüşündeki ayrılıktı. Halbuki 3. kongrenin sonunda sayın Aybar'ın yaptığı konuşmanın son kısmında mesele büsbütün başka bir veçhe aldı ve o son sözü söylediği için bizim bir daha konuşma fırsatımız olmadığı için, durumun değiştiğini, yeni bir nitelik kazandığını kongre delegelerine belirtme fırsatını ben bulamadım, öbür arkadaşlarım da bulamadı.

O gece yarısından sonraki o toplantı... biliyorsunuz, ertesi günü, seçimlerden önce, hatırlayacaksınız, ben söz almaya çok çabaladım, zaten bazı arkadaşlar önerge vermişlerdi. Behice Boran dün gece çok olumlu konuştu, beraber çalışmanın mümkün olduğunu söyledi; Partiden ayrılmayacağını, çalışacağını söyledi. Şimdi de adaylığını koymuyor. Sebebi nedir açıklasın, diye. Başkanlık Divanı bu konuda söz vermedi. Onun üzerine ben başka bir açıdan söz istedim. Dedim ki Merkez tavsiye listesinin sonunda bir not var; Behice Boran, işte Sargın ve Bahadınlı kendileri listeye alındığı halde adaylığı kabul etmemişlerdir diye; halbuki Merkezin de böyle bir açıklama yapmasına lüzum da yok, hakkı da yok; sadece bir tavsiye listesi verir. Herhalde bana adaylık teklif edilip de kabul etmememi açıklamakta bir maksadı, vardır; o halde bana da aksi açıklamayı niçin kabul etmediğimi açıklama fırsatını veriniz dedim. Fakat gene söz alamadım. Şimdi ... [*T. Z. Ekinci: Çetin Altan vermedi sözü size.*] O zaman... Evet, Çetin Altan Bey başkandı, o vermedi, ben de başka türlü söyleyemiyorum. Şimdi o zaman kalkıp konuşsaydım ne diyecektim onu şimdi size söyleyeceğim.

Ben konuşmamda demiştim ki yeni bir aşamaya geliyor Parti, bir disiplin çerçevesi içinde görüş ayrılıkları olduğu kabul edilerek ve somut meselenin etrafında eleştiriler yaparak Partiyi yürütmek mümkün olur. Hatta bu, Partinin dinamizmini, hareketliliğini gösterir. Bir yanıyla bu ihtilaflar olumludur; Partinin çocukluk çağından reşitlik çağına geçtiğini gösterir vesaire dedim. Ama bunları söylerken Genel Başkanın da meseleyi aynı seviyede aynı şekilde koyacağı inancıyla söyledim, bir.

İkincisi de asgari bir emniyet ortamının, karşılıklı itimat ortamının mevcut olacağı faraziyesi ile söyledim. Halbuki Genel Başkan uzun konuşmasında önce gerçi öyle bir seviyede koydu, bizim tenkitlerimize kendince cevap verdi. Fakat konuşmasının son kısmında birden sesinin tonu, edası değişti, sertleşti; Partinin çok kritik ve tehlikeli bir döneme girdiğini söyledi ve kongre delegelerinden bunu halletmelerini, çözümlenmelerini istedi. Buna inanıyorum, siz sağduyunuzla bunu yapacaksınız dedi. Yani bu arkadaşları seçmeyin, tasfiye yoluna gidin dedi. Arkasından da o zamandan beri çok tartışma konusu olan o meşhur ve mahut yazılı tezkereyi okudu.

A, böyle olunca durum değişti. Biz bir fikir ayrılığı içinde, ama bir disiplin çerçevesi içinde ... ben beraber çalışılabileceğini, hiç değilse bunun denenmesi gerektiğine inanıyordum ve samimiydim. Ama Başkan bunu kabul etmiyorsa, Başkan peşinen Kongrede bunları seçmeyin, tasfiye edin diyorsa ve böyle bir yazı okuyarak bizi kamuoyunda işte Rusya taraftarı, bilmem Marxçı, Lenin... şeyci... Engelsci olduğumuz için kendisine karşı çıkıyoruz gibi gösterip bizim memleketin ortamında çok geçerli olan ucuz bir politika ile suçlamak yoluna gidiyorsa Genel Başkan, o zaman beraber nasıl çalışılabirdi? Kısa bir misal vereyim. Siz delege arkadaşlarımdan biriniz evime gelseniz, bir sosyalizm tartışması yapsak, çok şiddetli bir tartışma, sonunda birbirimize “sen sosyalist değilsin”, “hayır sen değilsin”, “sen ayrıldın”, “hayır sen ayrıldın” diye bu hale gelsek, ama bu tartışmanın sonunda ben, size kızdığım için, şöyle bir haberi ortaya yaysam veya polise ihbar etsem: “O benim evimden gümüş bir sigara tablasını çalmak istiyordu, ben onu yakaladım, sezdim ve ondan dolayı bana karşı çıkıyor” desem, siz demez misiniz “Yok artık, mesele bir fikir meselesi olmaktan çıktı, ben ona fikren karşı çıktım diye beni bu şekilde suçlamak, ihbar etmek yoluna gitti. Artık burada fikir meselesi ikinci planda kaldı” demez misiniz? Meselenin yön değiştirmesi budur. Bizde bir dönüş olduğundan değil. Efendim, yok bunları fikir meselesi değil, çünkü evvela fikir meselesi dediler, sonra başka şeye dönüştürdüler diyorlar fikir meselesi devam ediyor bütün ehemmiyetiyle. Amma öyle bir taktik kullanılmış, öyle bir ortam yayılmış ki, artık fikir meselesi ikinci plana düşmüş. Bir dürüstlük meselesi haline gelmiş. Bu partinin sosyalist parti olabilmesinin iki temel şartı var: Bir, politikasının, çizgisinin sosyalist olması, ikincisi de bu partide sosyalist ahlaka, hatta genellikle dürüstlüğe yakışmayan birtakım politik taktiklerin, oyunların, muarızları sırf fikir bakımından karşı geliyorlar diye başka yönlerden efkârı umumiyenin önünde suçlayıp, bir köşeye sıkıştırmak taktikleri kullanılmamalıdır. Bunlar kullanılmaya başladı mı bu partide, fikir mikir bir başka tarafa kalır, arkadaşlar. Birbirimize karşı böyle usuller kullanmaya başladık mı bunun fikir planı başka tarafa kalır. En önemli şey evvela bu partinin dürüst, sadece disipline ve tüzüğe değil, ahlak kurallarına, dürüstlük kurallarına uygun bir şekilde iş görmesi gerekir. Meselenin ehemmiyeti budur. Bunun için değişmiştir ortam geçen kongrenin son kısmında.

Şimdi o yazıyı okumak... yazıyı okumak suretiyle Genel Başkanın yaptığı suçlama ona da münhasır değildir. Aslında ilk andan itibaren, bizi o şekilde suçlayıp bir köşeye sıkıştırmak istedi Genel Başkan. Yürütme Kurulunda biz bu meseleyi getirdiğimiz zaman, gündeme aldığımız zaman, yaptığı konuşmada -ki o konuşmayı teype aldırды, ben çok isterdim o yürütme kurulunda teype alınan konuşması

burda sizlere dinletilsin, dinletilsin burada sizlere- o konuşmasını sabahleyin bitirdi, öğle tatili verildi, öğleden sonra dedi ki “Konuşmamı bitirmiştim amma pek önemli bir noktayı unutmşum, onu ilave edeceğim” dedi ve teypte aldırdı. Unuttuğu çok önemli nokta şuymuş, şöyle dedi: “Ben aslında yeni bir şey söylemiş değilim, arkadaşlar bundan dolayı bana karşı çıkmıyorlar. Ben Sovyet Rusya’yı tenkit ettiğim için bana karşı çıkıyorlar” dedi. Aynı suçlamayı ilk ağzıda orada yaptı.

Kendisinin evine gittiğim bir gece gene biz tabii havadan sudan bahsetmiyoruz, politika, sosyalizm meselelerinden bahsediyoruz, bütün konuşma boyunca beni ilim adına insanların ensesinde boza pişirmek istemekle suçladı ve hatta tepeden inmece bir yöneticiyle, tanınmış yöneticiyle bir benzetme yaptı. “Partiyi siz hep kemiriyorsunuz” dedi. Nebioğlu arkadaş ordaydı, şahittir. Benim cevabım, tabii son derece şaşırdım, “Sizin, dedim, benim hakkımdaki kanaatiniz buysa, bir işlem yapmanız, beni bir haysiyet divanına vermeniz lazımdır” dedim. Aynı suçlamayı, Fikir Kulüpleri başkanı -genel başkanı- ve İstanbul sekreteri kendisiyle, işte, gençlikteki olan huzursuzlukları, tepkileri anlatmak için gittiği zaman onlara da yapıyor, birtakım insanların bilmem kim gibi ensemizde boza pişirmesine müsaade etmiyeceğiz, diyor. Yani bu partinin içinde, öyle tepeden inmece insanlar gibi, ensede boza pişirmek isteyen insanlar varmış.

Bunları ben dört gün süren genel idare kurulunun olağanüstü toplantısında açıkladım ve şöyle bir yorum yaptım, dedim ki: “Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, Genel Başkan kendi düşüncesinde bir yön değişikliği olduğunun farkındadır. Bu yön değişikliğine karşı bazı partili arkadaşların, özellikle aydın arkadaşların karşı çıkacağını hesaplamıştır ve bu hesaplara bu arkadaşları, bizim ortamda geçerli olan suçlamalarla bir köşeye sıkıştırmak, tasfiye etmek niyetindedir, bunu öngörmüştür” dedim ve arkasından şunu sordum: “Bu ortamda nasıl beraber çalışabiliriz? Bir Tevetoğlu, bir Darendelioğlu başka türlü mü suçlamalar yapıyor? Sükan, Meclis kürsüsünden başka türlü mü suçlamalar yapıyor? Genel Başkanım beni böyle suçlarsa, ben [onunla] nasıl beraber bir odada çalışabilirim?” dedim.

O Genel Yönelim Kurulunda bulunan üye arkadaşlarımız var burda şimdi, hatırlarlar bu konuşmayı. Genel Başkan tabii gene bermutat son konuşmayı yaptığı zaman, yalnız kendi evinde bana yaptığı suçlamaya değindi, “Şaka söylemiştim, ağır bir şaka olmuştur, kabul ederim” dedi, ama faraza Fikir Kulüpleri başkanına ve İstanbul sekreterine aynı çeşitten yaptığı suçlama hakkında bir şey söylemedi. “Behice Hanım, nasıl böyle bir yorum yapıyor? Nasıl olur?” hiç demedi. Yürütme Kurulunda teypte aldırdığı suçlamaya hiç değinmedi. Binaenaleyh, o mektubun okunması suretiyle, yapılmak istenilen suçlama ve köşeye sıkıştırıp tasfiye etme niyetini ilk andan itibaren Genel Başkan yaptı. Ama, buna rağmen, ben katiyen düşünmedim ki, artık Büyük Kongrede de memleketin basını ve kamuoyunda da böyle bir şey yapacaktır. Hele Genel Yönetim Kurulunda bütününüyle açıklanmamış -mealen dahi- hiç okunmamış bir yazılı şeyi orada bütününü ile okuyup yeni birtakım unsurları ortaya atacağını hiç düşünmedim. Onun için o konuşmayı yaptım. Fikir ayrılıklarına rağmen, hür eleştiri ve disiplin havası içinde beraber çalışmak mümkün olabilir diye. Bunu düşünmedim.

Genel Yönetim Kurulunda müspet oy kullanmam bir dönüş filan değildir, çün-

kü bir partili olarak ben vazifemi şöyle görürüm: Bir, elimden geldiğince bu partiyi baştan beri takip ettiği sosyalist rotada tutmak, ikincisi, bu tutma çabasını yaparken, partiyi teşkilatıyla, bütünüyle devam ettirebilmek. Genel Yönelim Kurulundaki dört günlük havada gördüm ki, bir kere Genel Yönetim Kurulu [üyeleri] bizim verdiğimiz önergeyi hiç de öyle bir komplo, tertip, bilmem partiye bomba koymak gibi suçlamadı. Hiçbirisi. Yalnız bazı üyeler “Bu önerge verilmeseydi, çok sivri olmuş” filan dediler, ama Aybar’ı tutan üç dört delege dışında hiçbirisi bizi ne bölücülükle, ne kötü niyetle, ne bilmem bomba koymakla suçlamadılar, tersine, diğer üyelerin hemen hepsi, kimisi daha kapalı, kimisi daha açık, kimisi daha sert, kimisi daha yumuşak, Genel Başkanı tenkit ettiler ve hepsinin dediği: “Biz sizleri hep beraber bildik, bundan gayri meseleyi kendi aranızda halledin, parti parçalanmasın, bölünmesin” oldu. Özel konuşmalarda da bunu söylediler. O zaman ben anladım ki, bizler bazı noktaları görmüşüz, fakat daha henüz partinin Genel Yönetim Kurulunun üyelerinin de pek çoğu bunu görememektedirler. Bir gerçeği, bir teşkilat içinde binlerce insanla beraber çalıştığınız zaman, sadece kendinizin veya birkaç arkadaşınızın veya bir grubun görmesi kâfi değil, başkalarının da görmesi lazım gelir. Anladım ki orada, Genel Başkan, eğer itimat oyu almasaydı yahut istifa etmek zorunda kalsaydı -istifa hiç etmiyecekmiş ya, anlaşıldı- fakat orada çok etkin bir rol oynadı, itiraf ederim. “Bu mukaddes emaneti size tevdi etmek mecburiyetindeyim.” Yani istifa etmek mecburiyetindeyim, hırpalandım, artık kamuoyunun önüne çıkamaz hale geldim. “Bana hain dediler, bana ihanet ediyorsun dediler”, hep böyle hissi şeye döktü ve itiraf ederim, ben de, Genel Başkanın samimiyetle istifa edeceğini sandım. Halbuki Yönetim Kurulunun havası onun da istifa etmemesi, bizim de ayrılmamız, anlaşmamız, bu partiyi beraber yürütmemiz gibiydi. Ben onun için, bir taktik olarak, “Partiyi bölüyor, parçalıyor, amma da dik kafalı, dediğim dedik diyen bir insan; bu kadar söyledik, bu kadar özel olarak da rica ettik, bu kadar da egoistlik, ferdiyetçilik olmaz” demesinler diye olumlu oy kullandım ve umdum ki belki bu çeşitli suçlamalara Genel Başkan devam etmez. Hiç değilse bir deneme yaparız beraber. Görüşlerin ayrılığını muhafaza ederek. Ya bu görüş ayrılığına rağmen bir eleştirici ve tartışma havası içinde parti yürütülür, belki o zaman mesele hallolur veya yürütülmez, kişisel davranışlara, yanlış çıkışlara Genel Başkan devam eder e, o zaman da daha geniş parti içi ve parti dışı kamuoyu meseleyi anlar. Yani partide muhalefet birden patladı ve çok keskin patladığı için bunu birdenbire parti içi geniş çevrelerin ve dışarıdaki sempatan kamuoyunun bir şey yapması mümkün olmadı. Ben bu şeyle olumlu oy kullandım.

Sadun Aren Beyin Sivas delegesine şöyle söylediğinden haberim olmadığını söyledim, tertip kelimesini katiyen kullanmadım, kulis kelimesini katiyen kullanmadım. Ve sonra Sadun Beyin o Sivas delegesine sözü Yürütme Kurulunda mesele patlak verdiğinden sonra söylediğini öğrenince de, Genel Başkanı ilk gördüğüm zaman, ki Mecliste beni çağırdı konuştuk, kendisine dedim ki: “Ne tüzük, ne disiplin, ne ahlak bakımından Sadun Beyin hareketi suçlanamaz, çünkü Yürütme Kurulu toplantısından sonra olmuştur. Siz Yürütme Kurulunda meseleyi bir fikir meselesi olmaktan çıkardınız. Bizi bölücü olmakla suçladınız. Saatli bomba koyuyorsunuz, dediniz”. “Ben sporcuym, hedefe varmadan vazgeçmem. Sizinle sonuna kadar mü-

cadele edeceğim, hodri meydan!”. O meşhur tabirini kullandı, “hodri meydan.”

E, mesele buraya götürülünce biz oturumu terk ettik. Bu sabahki, dünkü, konuşmasında diyor ki, ikinci maddeye geçince, oturumu terk ettiler. Hayır, efendim. Evet, ikinci maddeye geçilince, amma bunu söylüyor başkan bize: “Saatli bomba koyuyorsunuz, sonuna kadar sizinle uğraşacağım, hodri meydan” diyor. Artık neyi tartışacaksınız? Size karşı böyle bir vaziyet alan insanla neyi görüşeceksiniz, artık kaldı mı ortada bir şey? Elbette o zaman açık mücadele olacaktır. Gayet tabii. Ve Genel Başkanın bölücü hareketi buradan başlıyor. Bugün bir ilde, ilçede bir arkadaşımız diğer arkadaşını “Sen partiyi bölüyorsun, çökertiyorsun, saatli bomba koyuyorsun” diye ihbar etse, bu şekilde suçlanan arkadaş, o suçlamayı yapan arkadaşı il yönetim kuruluna şikâyet edip, haysiyet divanına verilmesini istiyebilir ve tanıklar da varsa, haysiyet divanına verilir ve ceza da görür. Bu bir disiplin meselesidir. Genel Başkan genel başkan olduğu için disiplin ve tüzük hükümlerinin dışında mıdır? Nereye dayanarak bizleri hiçbir delil, mesnet olmadan partiyi bölmek, bomba koymak, sabotaj etmekle suçlayabilir? Kim vermiş ona o yetkiyi? Genel Başkan da olsa o da herhangi bir partili gibi aynı disiplin kuralları ile bağlıdır. Kaldı ki, partinin birliğini, beraberliğini korumak en başlıca görev olarak verilmiştir sayın Başkana. Amma sayın Başkan, başkanım diye herhangi bir kimseye, herhangi bir yerde delil, mesnet, gerekçe olsun olmasın böyle ağır suçlamalarda bulunabilirim sanıyor. İşte kişisel yönetimin de bir belirtisi bu.

[Başkan Rauf Çapan: Sayın hatip bir dakikanız kaldı. Sol tarafta delege olmayanlar, delegelerin içine karışık olarak oturmuşlar, ayrılışınlar efendim, lütfen. Şu havayı bozmayalım lütfen. (Bir delege konuşma hakkını Boran’a verdi. Boran devam etti.)]

[Yürütme Kuruluna] meseleyi getirdiğimiz zaman, Yürütme Kurulunun diğer üyeleri de, bir tanesi müstesna, hiçbiri ortaya getirdiğimiz fikir meselesi üzerinde durmadan, “Bölücüdürler, maksat insan yemektir. Biz böyle oyunları biliriz. Bu ayak oyunudur,” o şekilde konuştular ve bir bakıma onlar da mesuldürler. Çünkü Genel Başkanı onlar da bu yola itelemiş oldular. Onlar da disiplin, tüzük bakımından suç işlediler. Onlar da böyle ellerinde delil, şey olmadan, mesnet olmadan bu kadar ağır suçlamalarda bulunamazlar hiçbir zaman.

Yoktur bunlara hakları. Başkanın ne kadar mesnetsiz konuştuğunun bir delili de, o Yürütme Kurulunda yaptığı konuşmada ve teype aldırıldığı konuşmada bütün suçu bana yükledi. “Sadun Aren kardeşim, bilirim, bu işlerle böyle genel başkanlıkla filan alakadar değildir” dedi, “Sadun Aren kardeşim, mihrak Behice Boran’dır. Başkan olmak istiyordur.” Ah, dinletsinler size teypteki konuşmayı. Edadaki tezyifi, tondaki tezyifi, hıncı duymanızı isterdim sesinden. Ve kullandığı kelimeleri. Ama şimdi görüyorsunuz, şimdi yükler, Sadun Aren Beye ve ikinci olarak da Nihat Sargın Beye yükleniyor. Eee, ne oldu benim hakkımda yaptığı suçlamalar? Hani ispatı, delili öyleyse?

Anlıyor şimdi kendisi de tüzük ve parti disiplini bakımından kendisinin çok zayıf durumda olduğunu. Meseleyi dostluk yönüne döküyor: “Bunlar benim en yakın dostumdular, iki kere değil, on kere uyarıldılar!” diyor. Aman efendim, dostluk ayrı şey, iş ayrı şey. Bizim yaptığımız işler tüzüğe aykırı mı, ona bakmak lazım. İstersek hiç uyarmayabilirdik. Gene de iki kere uyarılmış, dostluk bakımından sitem

etmek tüzük bakımından, disiplin bakımından suçluluğu icap ettirmez, bu bir. Kaldı ki iki kez uyarılmış. Sonra dostluk ne dostluğu, arkadaşlarım, hele bana karşı. Ben Aybar'ı artık dost diye hiç bilmiyorum. Kendi evinde son yaptığım konuşmayı size özetle anlattım. Bu değil bir dosta, bir ev sahibinin bir misafire yapamayacağı muamele idi ve nitekim üçümüz konuştuğumuz zaman, Aren ve Sargın'la beraber, "Aman sen gelme" dediler, "Seni görünce sinirleniyor. Biz dostça meseleyi halletmek istiyoruz!" (*Gülüşmeler*) Nerede kalmış dostluk, dostluk nerede kalmış? (*Tavanda askıda sesleri*) Bir de sizden şu suali soruyorum, içinizden cevap verin: Soruyorum, sizin kendi tecrübelerinize göre, sayın Aybar, kolayca münasebet kurulup kolayca yanına girilebilen, kolayca her şey konuşulabilen bir insan mıdır?

Genel Başkanla bir yirmi senedir tanışırız. Son zamanlarda evlerde bile "efendim", "bey", "siz", "arz ederiz" kelimeleriyle konuştuk ve kaç tane ortak ahbabım bana "Yahu, siz ne hale gelmişsiniz, evde bile sizli bizli, arz ederizli konuşuyorsunuz" dediler. O hale gelmiştik. Genel Başkan insanı tersler. Genel sekreteri kaç kere başkalarının önünde terslemiştir. Ben kadın olarak, eski, yaşını başını almış eski dostu olarak, Aybar tarafından terslenmişimdir. Burada oturan milletvekili arkadaşlarım vardır ki, kaç defa bana Mecliste gelip "Behice Hanım, şu şeyi başkana söyler misiniz?" demişlerdir. "Eee, siz gidin söyleyin" demişimdir, "Vallahi siz gidin, ne olur, daha iyi olur" demişlerdir. (*Kahkahalarla gülüşmeler*) A, binaenaleyh ne dostluğu?

Diyor ki, benle konuşmalar uzun sürmedi. Sürmüyor tabii. Böyle bir soğuk tavır alıyor, kapatıyor meseleyi. Gündem maddesi haline getirdiğimiz zaman bile, kendisi söyledi konuşmasında dün, "Ben böyle bir çalkantı bilmiyorum" dedi. Halbuki bir çalkantı olduğu kendisine anlatılmış, "Başkaları da gelsin, sizinle konuşsun inanmıyorsanız" denmiş, "Yok, lüzumu yok, madem ki siz söylüyorsunuz, inanırım" demiş. Ama şeyi durdurtuyor. Ben bilmiyorum, "böyle bir çalkantı olduğunun farkında değilim diyor." Ha, binaenaleyh, dostluk meselesi böyle. Kaldı ki uyarılmış, kaldı ki mecbur değiliz. Yapılan işlemde tüzük bakımından bir hata var mı?

Gündem kendisine daha önce gösterilmemiş. Kendisi söylüyor ki, gelen gündem normal gündemdi. Normal gündem olduğuna göre, daha önce bildirilmesine lüzum yoktu. Gelmişiz, gündem maddesi olarak teklif etmişiz. Bilirsiniz, her kurulda bu âdettir, zaten yürütme kurulunda da evvela sorulur, gündem okunur, "Bu gündeme itiraz var mı? İlave, ek madde var mı?" diye sorulur. Bu sefer de soruldu. Sadun Bey elini kaldırdı, "Efendim, şu maddenin eklenmesini istiyoruz" dedi. Bunun neye haberi var? Efendim, önerge önceden kendisine gösterilmemiş. Böyle bir mecburiyet de yok. Burda bir önerge verirsiniz, herhangi bir toplantıda o sırada bir önerge hazırlar gelerseniz, önceden bildirme diye bir şey yok. Bu niye bir tuzak olsun? Gafil avlamak istediler beni diyor, önerge vermekle, gündem maddesi yapmakla nedir gafil avlamak? Yani önerge otomatik olarak gerçek maddi bir bomba gibi şey mi, Başkanı düşüren bir şey mi? Önerge tartışılır, tadil önergesi verilir, karşılık bir başka önerge verilir karşı taraftan, reddedilir. Yani önerge otomatik olarak bir netice meydana getirmez ki. Vermişiz önergeyi... Nitekim yalnız bir arkadaş bu sağduyuyu gösterdi Yürütme Kurulunda (*Kim kim sesleri*) dedi ki "Bu önerge biraz sivri, bence de bu verilmeseydi iyi olurdu. Amma başka bir önerge verilebilir ve bu arkadaşları

kötü niyetle, art niyetle suçlamaya hakkımız yok. Ben böyle görmüyorum, bilakis mesele çok önemlidir” dedi, amma öbür Yürütme Kurulu üyesi arkadaşlar ve Genel Başkan bu şeyi [gündeme] almadı. Onun için ilk başından mesele bir fikir tartışması olmaktan çıktı ve en ağır şekilde bir suçlama oldu.

Ama dediğim gibi, bütün bunlara rağmen, ben, Genel Kongrede artık Başkanın bunu yapacağını hiç sanmıyordum. GYK’da okumadığı ve tabii açıklamadığı bir şeyi Büyük Kongrede okuyacak. Böyle bir taktiğe başvuracağını hiç sanmıyordum. Bir dalgınlık mıydı o mektubun tamamını GYK’da okumamak veya tamamını mealen olsun açıklamamak? Değildi tabii. Çünkü orada okunsaydı cevabı verilecekti, etkisi azalacaktı. Elbette onun için okunmadı.

Diyor ki, benim maksadım diyor, dün, sadece şu ilk kısmı içindi -yani böyle Sivas delegesine, işte, Başkan sosyalist değildir filan- o kısmın açıklanması içindi diyor. Onun için tezkereyi okumaya lüzum yok, çünkü zaten Sadun Aren onu kabul etmiş. Büyük Kongredeki konuşmasında da kabul etmiş, ortada bir inkâr yok ki delili olsun. Asıl öbür kısım için okundu o tezkere, asıl öteki kısım için. Nitekim o biçim suçlamanın en baştan beri yapılmış olduğunu söyledim. Böyle olduğunun diğer bir maddi delili var. Neticeye bakın: Bütün sağcı basın nasıl yorumluyor bizim durumu? Genel Başkan hürriyetçidir, onlara karşı çıkanlar ihtilalcidir, tepeden inmecidir, Sovyet Rusya taraftarıdır diye yorumlandı. Demek ki hakikaten o tezkere bu manada bir tezkereydi. Bütün neticesi bu çünkü. Alın *Son Havadis’i*, *Dünya’yı*, *Tercüman’ı*, ne bileyim, aklıma gelenler, *Durum* dergisini, *Barış* dergisini... Sayın sayabildiğiniz kadar... Hepsini böyle yorumluyor, Aybar hürriyetçi demokratik, öbürleri devrimci, tepeden inmece Sovyet taraftarı vesaire diye yorumluyor. Neticesi de bu oldu zaten. Bunu da uyardık Yürütme Kurulunda. Bu hürriyetçi sosyalizm tabiri 29-30 Eylül GYK’da konuşulduğu zaman, ben yaptığım konuşmada şu gerekçelerle karşı çıktım: Bir defa, taktik bakımından karşı çıktım, çünkü, dedim, şimdi bu hürriyetçi sosyalizm tabirini kullanmak şu şekilde yorumlanacak karşı taraftan: Sanki şimdiye kadar demokratik yol taraftarı, demokratik hak ve hürriyetler taraftarı değildik, despot filan bir şey, bir usul düşünüyorduk da, şimdi hele Çekoslovakya hadiselerinden sonra böyle zor duruma düştük, kuyruğumuz sıkıştı, onun için böyle bunu kullanıyoruz diye yorumlayacaklar. Halbuki biz en baştan beri zaten neyi müdafaa ediyoruz? Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanmasını müdafaa ediyoruz. Emekçi halkın Anayasa[1] hak ve hürriyetlerine sahip çıkarılmasını müdafaa ediyoruz. İktidara geldikten sonra anayasa çerçevesi içinde, anayasa organları ile millî egemenlik haklarımızı kullanacağımızı söylüyoruz. Bütün yaptığımız bu zaten. Başka şey söylemiyoruz ki... Bir de, dedim, başka bir durum yaratacak. Ya işte Parti şimdiye kadar hürriyet taraftarı filan değildi de şimdi bunu söylemek lüzumunu duydu diye karşı taraf bunu yorumlayacak, yahut partide böyle hürriyet, demokratik yol taraftarı olmayan taraflar var da ona karşı Başkan çıkıyor diye yorumlayacak dedim. Nitekim maalesef öyle oldu. Taktik bakımından yanlıştır dedim.

Şeyce ... oy bakımından yanlıştı. Hürriyetçi sosyalizm dersiniz sanki esas model olarak bir de hürriyetçi olmayan sosyalizm çıkar. Halbuki sosyalizmin temel modeli bir tanedir; hürriyetçilik onun içinde mündemiçtir, vardır. Eğer uygulamalarda, bazı uygulamalarda politik hürriyetler cephesi sosyalist demokrasiyi gerçekleştirile-

memişse, bu, sosyalizmin bütün veçheleriyle gerçekleştirilememiş olması bakımından tenkit edilir. Görüşümüzü söyleriz, tenkidimizi söyleriz. Ama [bir] hürriyetçi sosyalizm, bir de [hürriyetçi] olmayan sosyalizm gibi temel iki model varmış intibamı vermek yanlışır dedim. Verdiğim gerekçeler bunlardı.

A, demek ki bizde bir dönüşüklük filan yok. Biz yani şimdi fikir ayrılığı mühim değildi, şimdi işte bu tezkere filan dolayısıyla bilmem ihbarcılık, jurnalcılık meselesine çevirdik değil. Fikir ayrılığı meselesi hâlâ devam ediyor, önemli; ama öbürü artık baskın çıkıyor. Çünkü bu, bu Partide ne gibi kuralların kullanılacağı, dürüstlük kurallarına asgari riayet edilip edilmeyeceği meselesi haline gelmiştir. Genel Başkan çelişkiler içindedir. Bir çelişkisi budur. Bir taraftan bu salonda, Çankaya ilçesinde “itiraz etmek için itiraz hakkı vardır” diyor -ki ben ona karşı çıkarım; bir parti, bir militan parti, politik iktidara yönelmiş, mücadele veren bir parti itiraz hakkı için itiraz hakkı tanıyarak yürüyemez, disiplinciyimdir ben orada- bir onu diyor, bir de sonra kendisine fikir planında karşı çıkmış, kendisinin sıfatlamasıyla “yakın mesai arkadaşları, hatta şahsi dostları” insanlar kendisine tüzüğe uygun şekilde kurulda karşı çıktıkları zaman, onları, bu ortamda geçerli ve etkin bir şekilde politik suçlama yoluna giderek tasfiye etmek yoluna başvuruyor. E, bu, tepeden inmece metodun ta kendisidir. Muarızlarını “Partiye karşı çıkıyor, bilmem necidir, filandır” diye politik bakımdan suçlayıp tasfiyeye gitmek, tepeden inmece şeyin ta kendisidir. Bu bölücü faaliyetlerine Sayın Başkan Büyük Kongreden sonra devam etti.

İlk Yönetim, GYK’da ben “Sahife kapandı dedim, bu işler kapansın istedim” diyor. Eh, evet onu demiş. Ama başka ne demiş onu söylemiyor gene. Nasıl ki MYK’da yaptığı suçlamaları söylemedi sizlere, ki burada da onu söylemiyor, evet, sahife kapandı demiş, ama yapılan hareket sabotaj hareketidir demiş. Gene sabotaj şeyini kullanıyor -ve bu önümüzdeki devrede mutlaka bu mesele halledilecektir veya tasfiye edilecektir, tam kelimesini hatırlamıyorum- ve bunu diyor. Altını üç kere, beş kere çizerek belirtiyorum diyor. Sahife kapandı diyor, ama gene sabotaj hareketidir, gene önümüzdeki dönemde, üç kere beş kere altını çizerek, bu mesele halledilecektir, tasfiye edilecektir diyor.

İşte, mesele böyle bir yön aldı ve Genel Başkanın kendisi tarafından, böyle haksız, mesnetsiz, kendisinin de doğru olmadığını bildiği suçlamalara girildiği, Partinin bütünlüğüne, birliğine zedeleyici bir tutuma yönelindiği, gerçekten hürriyet adına tam tepeden inmece metotlar kullanıldığı içindir ki meseleyi artık yeniden sizlere, tam teferruatı ile anlatabilmek için -çünkü anlatamadık öbür kongrenin sonundatekrar GYK’nun toplanmasına hasıl oldu.

Arkadaşlar, bu mesele 5 kişinin çıkardığı bir mesele değildir. Bunu Yürütme Kuruluna ilk getirdiğimiz zaman ben anlattım. Özel konuşmalarında anlatmışlar. Olağan kongrede muhalefet listesinin delegelerin üçte birden fazlasının oyunu alması da gösteriyor ki 5 kişinin çıkardığı bir mesele değildir. Olağanüstü kongre toplamak için 3-4 günde 80 imza toplanabilmiş olması da gösteriyor ki 3-5 kişinin çıkardığı bir gürültü değildir. Bu imza adedi şimdi yanılmıyorsam 107’ye çıkmıştır. Gayet kısa bir zamanda. İllerde, ilçelerdeki tepkileri, toplantıları, bildirimleri görüyorsunuz. Bu 3-5 kişinin çıkardığı bir mesele değildir. Bu açıdan baktığı müddetçe Genel Başkan katiiyen anlayamaz meseleyi. Anlayamıyorum diyor ya, anlayamaz. Çünkü me-

sele 3-5 kişinin meselesi değildir de onun için, ondan dolayı anlayamaz. Biz bunları ona anlatmaya çalıştık. Fakat kani olmadı. Çünkü toplantısının sonunda birazcık dedi ki, gerçi sadece de bu 3-5 kişinin meselesi denilmeyebilir dedi, ama bu sefer de tabanda olan hareketleri Partinin dışındaki birtakım sosyalist mihrak noktalarına, eğilimlere bağladı. Halbuki bunun böyle olmadığını, meseleyi ilk açtığımız Yürütme Kurulunda söyledim. Bu arkadaşların, dedim, tepkilerini gördüğüm arkadaşların eski hizipçilik hareketiyle, Türk Solu hareketiyle uzaktan yakında hiçbir ilişkisi yoktur. Bilakis bu arkadaşlar o hizipçilik meselelerinde genel merkezi ve onun tutumunu sonuna kadar savunmuş olan insanlardır dedim. Bugün de görüyorsunuz, delegelerin yarısına yakını muhalefetin divanını, divan başkanlığı listesine oy verdi. Bunların içinde ben kişi olarak sayabilirim. Sayın Başkan nasıl unuttur bu kişileri, sayı olarak aklından nasıl çıkarır ki bunların içinde baştan beri bu Partinin yönetim kurulunda, yürütme kurulunda vazife almış, hizipçilik hareketlerinin mesullerini veya mensuplarını haysiyet divanına sevk tezkerelerine imzasını atmış, o hizipçiliğe karşı savunmuş olan insanlar var. Nasıl unuttur bunu? Ve zaten eğer Partinin böyle, bu kadar büyük bir kısmı, tabanıyla, listesiyle, hüviyetiyle bütün, tüm illeriyle, bazı illerde bu dış tesirlerin altında kalıyorsa, bunu da biz bir Parti olarak düşünmek zorundayız. Neden acaba ve bunun da çaresini düşünmek mecburiyetindeyiz. Ortada fiili, objektif bir durum, bir mesele var. Bunu böyle görmek gerekir. Genel Başkan anlayamıyorum bir türlü meseleyi diyor. Tabii anlayamıyor. Çünkü o hep bir kişi meselesi olarak görüyor bunu. Bir gün kendisi Yürütme Kurulunda Fransızcadan tercüme ederek bir atasözü söylemişti: İşitmek istemeyen sağır kadar sağır insan olamaz diye. Görmek, anlamak istemeyen insana da bir şeyi gösterebilmek ve anlatabilmek gayet güçtür. Meseleye sadece kişisel bakımdan bakıldığı müddetçe elbette ki göremeyecektir, anlayamayacaktır.

Ve kişisel şey ne olabilir, arkadaşlar? Biz 5 kişi yürütmenin, yönetmenin en üst kademesinde yer almışız. Birimiz genel sekreter. Sadun Aren Bey ve ben Partinin en önde gelen sözcüleri arasındayız. Aynı zamanda milletvekiliyiz. Kişisel hırsı olan bir insan seçimlere 12, 10 ay kala Genel Başkanla arayı bozmaya mı bakar, yoksa aman-bozsa bile- idare edeyim, kalayım gene yürütme kurulunda da; eh, zaten Partinin de önde gelen sözcülerindenim, muhakkak seçilebilecek bir sırada milletvekili aday olurum diye mi düşünür? Herhalde ikincisini düşünür. Bir sene, 10 ay kala Genel Başkanla ters düşmeye kalkmaz, eğer kişisel ihtirası varsa. Eh, bu ihtiras da... Değim gibi, biz zaten gelmişiz en yüksek kademeye... Yönetime el koymak istiyor-muşuz! Yönetimdeyiz biz zaten. Yürütme Kurulu üyesiyiz. Birimiz Genel Sekreter. Partinin en başta gelen sözcüleri olmuşuz. Daha ne? Yönetime el koymak ne? Ama Aren'in belirttiği gibi -işte gene kişisel yönetim zihniyetini gösteriyor başkanın- yönetimden sade kendi, başkanın yönetimini anlıyor. Ve bir yerde şu biçim tefsir ederse haklı, evet, biz şunu istedik: organların yönetime ve üretmeye gerçekten iştirakini istedik. Bunların sözde organlar, gölge organlar olarak kalmasını istemedik. Başkanın tek başına Partinin yönetimini temsil etmesini istemedik. A, bu bakımdan evet, yürütmeye, kurul olarak iştirak etmek istedik. İşte, bunu Genel Başkan yönetime el koymak istiyorlar diye tefsir ediyor bu durumu.

Başkan kurulların toplandığına dair bazı sayılar verdi. Toplam sayılar aldatıcı-

dır. Ben bu sayıların mesela MYK toplantılarının son yılbaşından itibaren, özellikle yaz ayları zarfındaki dağılımını vermesini isterdim. Zaten baştan beri böyle olsaydı ihtilaf daha önceden çıkardı. Son yaz aylarından itibaren çıktı. Üç yaz ayında biz yalnız Ağustosun ilk haftasında toplandı MYK. Eğer toplansaydı ben eminim ki mesele bu ihtilafı hale gelmezdi. Meseleler çünkü her hafta konuşulduğu için, muhakkak bizim itirazlarımız, tartışmalarımız Genel Başkanı bir ölçüde etkilerdi. Nitekim bu ihtilaf çıktıktan sonra Genel Başkan konuşmalarında çok daha dikkatli olmaya başladı. Mesela İzmir ili konuşması Çankaya ilçesi konuşması değildir. Büyük farklar vardır arasında. Okuyun iki metni birden. A, binaenaleyh, toplansaydı bu hale gelmeyebilirdi. Dersiniz ki Yürütme Kurulunun kabahati yok mu bunda? Kurul olarak var. Ben şahsen pek kendimi kabahatli bulmuyorum, çünkü ben şahsen toplanması için müracaatta bulundum. Gençlik meselesi çıktığı zaman -daha tatil de değildi, hepimiz buradaydık- Yürütme Kurulunun toplantısını istedim, Meclis Grubunun toplantısını istedim. Bir heyet halinde Aybar'ın evine gittik. Burada arkadaşlar mevcuttu. Bir Pazartesi akşamı... Yürütme Kurulunda toplamaya vakit yok, fakat Meclis Grubu toplanır dediler. Aybar Çarşamba günü 10'da toplanalım dedi. Çarşamba günü 10'da sayın Aybar kendisi gelmedi bu Grup toplantısına. Bazı arkadaşlar da gelmedi. Grup toplantısı olmadı. Ve ben gençlik meselesinin sözcülüğünü çok zor durumlar altında yaptım. Halbuki sosyolog olduğum için, eğitimle ilgi olduğum için bu konuda gayet kolay konuşma yapabiliyordum. Ama görüyordum ki gençlik hareketleri yeni bir nitelik kazanmıştır, çok önemlidir. Bu hususta Partinin bir görüşü belirmesi lazımdır. Bu beliremediği için, ben sözcü olduğum zaman -ben beşinciydim, hiç unutmam- dördüncü konuşuyor, sonra ben konuşacağım, hâlâ bana Aybar'dan direktifler geliyordu: Şunu söylemesin, bunu söylemesin, şurayı çıkarsın, şurayı şöyle değiştirsin diye. Nihayet ben dedim ki valla efendim, benim kafam karıştı yani, bilmiyorum artık ne söyleyeceğimi, ne söylemeyeceğimi dedim. Toplanmadığı için.

Ve Aybar'ın bu kurul toplantılarına karşı aldığı tavrı gösteren kendi ifadesini size tekrarlayacağım. Bunu MYK'da bu meseleyi getirdiğimiz zaman yaptığı konuşmada -ki teybe alındı dedim, teybe de alındı bu sözleri- orada söyledi. Aynen şunu dedi: Behice Hanım bizim eve geldiği zaman kendisine dedim ki, Çekoslovak olaylarıydı, gençlik olaylarıydı, MYK toplanmıyordu, bıktım sizin vıdı vıdınızdan! Aynen, bıktım sizin vıdı vıdınızdan. Teybe geçirtti. Başkanın zihniyetini gösteriyor. Başkana gidip de, gençlik meseleleri önemlidir, Çekoslovakya meseleleri önemlidir, grup toplansın, yürütme toplantısı dersiniz vıdı vıda etmek oluyormuş ve ondan bıkmışmış. Benim tefsirim değil, kendi sözleri. Teybe geçirtti. Gene tekrar ediyorum, o konuşmayı burada size dinletsinler.

A, başkanın kurullar hakkındaki [*anlaşılamadı*] düşüncesi bu. Başkan ta 64 senesinden, İzmir şeyinden beri hep Yürütme Kurulunu ayda bir toplanır kurul haline getirmek istemiştir. Bu seferki olağan kongre için de böyle bir tüzük tadilini düşünüyordu, fakat bu meseleler çıkınca o tüzük tadili gelmedi. Ayda bir toplanacak, başka zaman Başkanlık Divanı, yani aslında Başkan istediği gibi Partiyi idare edecek.

Bizim verdiğimiz önerenin tüzüğe aykırılığına gelince... Katiyen aykırı bir tarafı yok. Önce Yürütme Kurulunda dedi ki, bu aykırıdır tüzüğe, çünkü bu benim

istifa etmemi amaç güdüyor, çünkü arkadaşlar benim mizacımlı biliyorlar, böyle bir önerge kabul edilirse, eh, ben izzeti nefis sahibiyim, istifa ederim. Kardeşlerim, tüzük maddeleri insanların mizacına göre tefsir edilemez. Sayın Aybar'ın öyle bir mizacı olabilir, öyle seri-ül infial bir insan olabilir ki, yazılı önerge vermeden, sözlü olarak tenkit ettiğin zaman istifa etmeye kalkabilir. Yani mizaca göre mesele değişmez. Sonra bunun geçersizliğini kendisi de anladı. Baktım, dün bunu söylemedi de başka noktadan diyor, önerge tüzüğe aykırıdır, çünkü önergenin 2. maddesinde, işte bunun dışındaki konuşmalar filan Partiyi bağlamaz, diyor; halbuki diyor, benim konuşmalarım tüzük gereğince Partiyi bağlar. Evet, ama tüzük gereğince de Başkan tüzüğe, programa ve alınan kongre kararlarına göre konuşmak mecburiyetindedir. Biz de önergenin 2. maddesinde "bağlamaz" derken evvela Malatya kongresinde sosyalizm konusunda verilen tarifi alıyor, verilen kararı alıyoruz, onu belirtiyoruz ve demek istiyoruz ki bu kararın dışında, yani Genel Başkanın da bu sosyalizmin tarifine uymayan, konuşmaları Partiyi bağlamaz diyoruz. Yani tam şey... Mademki kararlar bağlıyor şeyi, biz de kararı veriyoruz ve demek istiyoruz ki bu karardaki sosyalizm tarifine uymuyor bazı demeçleri, onun için bağlamaz diyoruz. Kaldı ki tüzüğe aykırı olsa ne olacak? Bu nihayet usul meselesidir. Bunun yeri, mercii yanlış seçmişsiniz. Yürütme kuruluna vermeyin, yönetim kuruluna verin denir, biter gider. Bu gene sabotaj, bomba koymak vesaire meselesi değildir.

Ve biz kendisine ... ben kendisine yürütme kurulunda sordum. Resmi toplantıda. Nihat Sargın arkadaşım özel olarak sonradan sormuş: Şu tenkitlerimizi tüzüğe uygun sayılacak şekilde başka türlü nasıl yapabiliriz? Gündem maddesi olarak teklif ettik. Resmi kurula, yetkili ve ilgili kurula getirdik, tenkitlerimizi orada, sizin yüzünüze karşı söyledik. Ağır tenkitler. Evet, çok doğru; ağır, ama ağır tenkit edilemez diye bir şey yok. E [*anlaşlamadı*] tüzüğe aykırıysa ne şekilde yapmak lazım? O zaman bunun mefhumu muhalifinden şu çıkıyor: Hiçbir şekilde... Ne ilgili, yetkili kurullarda, ne tüzük ve disipline uygun şekilde Genel Başkanına karşı çıkılmaz. Bu netice çıkıyor. Ve nitekim Genel Başkanın da düşüncesi böyle. Olağanüstü ve olağan GYK toplantılarında hep böyle demiştir: Bu Partiyi içinden çökertmek isteyenler hep benim şahsımı hedef almışlardır. İşte, ilk defa, bilmem sendikacılık işleriyle meşgul olan Amerikalı bilmem kim sendikacı şöyle demiştir... Filan böyle demiştir... Şimdi işte bunlar da, yani Amerikalı sendikacıların filan paralelinde, Partiyi çökertmek üzere bana karşı çıkıyorlar.

Bunu dün pek açık söylemedi. Çünkü son olağanüstü yönetim kurulunda ben bundaki mantıksızlığı, zannediyorum, çok açık seçik belirttim. Dedim ki, şüphesiz Partiyi maksatlı olarak içerden çökertmek isteyenlerin bir taktiği de Partinin yüksek kademe yöneticilerine karşı çıkmak, onları yıpratmaktır. Bu bir taktiktir, doğru. Ama bundan dolayı şu netice çıkarılmaz: Binaenaleyh yüksek yöneticilere, Başkanına karşı çıkan her hareket maksatlıdır, yok Amerika'nın paralelinde, ajanların paralelinde neticesi çıkamaz dedim. Ve çok basit bir misal verdim. Mesela dedim, kuşlar uçar derken doğrudur; ama kuşlar uçar binaenaleyh, her uçan mahlûk kuştur dersem, o netice doğru değildir. Kuşlar uçar, doğrudur, ama her uçan kuş... her uçan mahlûk kuştur, doğru değil, çünkü sinekler, böcekler de uçar. A, binaenaleyh Partiyi maksatlı olarak çökertmek isteyenlerin kullandığı bir taktik de yüksek yöne-

ticileri yıpratmaktadır, onlara karşı çıkmaktadır; o doğru. Fakat her karşı çıkan mutlaka çöktürmek istiyordur, Amerikanın paralelindedir ajandır, objektif olarak bilmem nedir... o mantık sökmez, o denilmez. Çünkü o zaman katiyen karşı çıkılmaz.

Burada şunu da söyleyeyim. Bazı arkadaşlar bana söylemişlerdir. Behice Hanım siz de suçlusunuz, siz ki o kadar disiplinciydiniz, hizip hareketlerine karşı bu kadar geldiniz, demişlerdir. Benim cevabım: Evet, ben disiplinciyim. Disiplin olmadan Parti yürütülemez. Doğru. Ama bizim hareketimiz disiplin kurallarına aykırı değil. Biz meseleyi, tekrar ediyorum, ilgili ve yetkili organlara getirmişiz. Gündem maddesi olarak teklif etmişiz. Ne söylüyorsak, ne düşünüyorsak Aybar hakkında, yüzüne karşı söylemişiz. E, ilgili yetkili organda da eleştirme, tartışma yoksa nerede olacak? İkincisi, bizimkisi bir hizip hareketi değildir. Biz öne Partinin çizgisine aykırı bir görüş sürmemişiz. Mesela anti-emperyalist mücadele aynı zamanda sosyalizm için mücadeledir hattına karşı Partinin, diyelim ki, hayır, evvela anti-emperyalist mücadele, sonra sosyalist mücadele gibi ayrı bir strateji, ayrı bir çizgi sürmemişiz. Partinin eski hattına devamını istemişiz. Bu bakımdan da bir hizip hareketi değil. *[Divan Başkanı: 5 dakikanız var]* Vaktim azalmış, maalesef demek istediklerimi bitiremeyeceğim. *[Delegelerden: Başkanlık Divanı, biz 2 arkadaş söz hakkımızı veriyoruz hatibe. Divan: İki tane muhaliflerden, bir tane de öbür taraftan 3 kişiye onar dakika ek verdik. Ama şu şartla verebilirim. Bundan sonra konuşacak olan Şaban Erik arkadaş hakkından fedakârlık edebilir. Şaban Erik konuşurken ondan sonra söz sırası olan Yalçın Cerit ona verebilir. Tamam efendim, buyurun.]* Teşekkür ederim. Bu arada çok önemli konulara maalesef değinmeyeceğim. Şimdi teorik alanda sadece gene bir şeye değineyim.

Sosyalizmden sapma nedir? Arkadaşlar, sosyalizmde sapma, sosyalizmde hiç söylenmemiş şeyleri, yepyeni şeyleri söylemek değildir. Sosyalizmde doğrular umumiyetle birbiriyle çelişir gibi görünen çifte hükümler halinde belirir. Mesela sosyalizm tektir, doğru; sosyalizm çeşitlidir, doğru. Ama sınırlayıcı sosyalizm, işte bildiğimiz gibi, özde, muhtevada tektir; uygulama çeşitlerinde ve sosyalizme gidecek yöntemlerde çeşitlidir. Şimdi bu meselede, gitgide bu iki doğrudan bir tanesine fazla ağırlık verir, öbürünü geri plana atmaya başlarsanız, işte orada sapma başlar. Başkının sosyalizm çeşitlidir [demesi] o hale geldi ki sosyalizmin sonunda tek olan tek bir tarafı kalmadı. Bilimsellik meselesi de öyledir. Bilhassa toplum bilimlerde kati, kesin hükümler yoktur, izafilik vardır. Ama bu izafiliği o kadar aşırı mübalağa etti, etti ki güvenebileceğimiz doğru diye bir hüküm ortada kalmadı.

Hürriyetçi sosyalizm, insancıl sosyalizm... Vakit aldı, buradan benim kitabımdan parçalar okudu. Elbette ki öyledir. Ama insan mutluluğu, insan hürriyeti sınıflı toplumlarda evvela sınıf açısından konular, sınıf açısından incelenir, sınıf açısından çözümlenir. Bunu atlayarak doğrudan doğruya somut insanın mutluluğu hürriyetinden bahsederseniz, soyut bir sosyalizmden bahseder, idealist, burjuva bir ideolojiye sahip olursunuz. Kısaca bu belirttiğim noktada, diyor ki konuşmalarımın bütününe ele alın. Elbette ki bütününe ele alacağız, ama o bütününe ele aldığımız zaman çelişkiler ve tutarsızlıklar üzerinde duracağız. Vaktim olsaydı bunları belirtecektim. Mesela, şu, dün, işte emekçi sınıfının kendinden bilinçlenmesi konusunda söyledikleriyle son GYK'da söyledikleri arasında derin farklar var. Bir böyle söylüyor, bir

öyle söylüyor. Sonra ikincisi, bu çelişkiler, tutarsızlıklar üzerinde duracağımız gibi, bazı şeyler de vardır ki katiyen söylenemez. Bir misal vereyim: Hakikaten inanmış, mümin bir insan hiçbir şekil ve yerde bir tek cümle halinde olsun Allah'a inanmadığını ifade eden bir şey söyleyemez. Tek bir cümle olarak bir yerde söylerse ona derler ki, senin hani müminliğinin, imanının ne oldu? O adam diyemez, canım, ben orada tek bir defa söylemişim, ama bin defa Allahın varlığını, İslamın şartlarını kabul ettiğimi söylemişim diyemez. O bir tek defa söylemişse onun hesabı da sorulur. Efendi, külliye filan, bak, ama o tek şeylerin de sorumluluğu vardır.

Ve sonra, bu öz ve biçim meselelerinde öyle şeyler söyledi ki, arkadaşlar, tartışması günler sürer. Aybar'ın bir çelişkisi de bu. Toplum bilimler[in]de hele kesinlik katiyen yoktur, çok azdır diyor; sonra temel çelişki-tali çelişki meselelerinde, alt yapı-üst yapı meselelerinde gayet kesin kategorik hükümler veriyor kendisi, kişi olarak. E, nereden veriyorsun bunu? Bunlar hakkında etüt yapabilir, ilmi etütler, incelemeler, kitaplar neşredebilir. Haklıdır. Genel Başkan olarak kişilik haklarından feragat etmedi. Ama bir Genel Başkan olarak bu kadar önemli konularda, böyle kendi kanaatini Partiyi ilzam edecek şekilde empoze eder şekilde görünemez.

Çok tartışılacak şeyler var o temel çelişki-tali çelişki meselesinde, üst yapı-alt yapı meselelerinde. Üst yapı önemliymiş, doğru. Ama nasıl ele alınacak, mesele orada. Sosyalizmde bu meseleler yeniden tartışılıyormuş, evet, ben kitapta da yazdım, tartışılıyor. Ama bu yeni tartışmada bir sonuca varılmamıştır. Bu yeni tartışmalarda her öne sürülen gerçeği biz bilimsel sosyalizm, hakikat olarak kabul edecek miyiz? Garaudy, şüphesiz, değerli bir yazar ve düşünürdür, ama Garaudy'yi boyuna öne sürüp onun her söylediğini biz bilimsel hakikat olarak kabul etmek mecburiyetinde değiliz. Bunları kitaplarında yazabilir, inceleyebilir Genel Başkan, ama bu Partiyi ilzam edecek şekilde, kesin şekilde koyamaz bunları ortaya. Ve Bilim Kurullarının vazifesidir de burada geliyor.

Bu Partinin toplanılmasında bile birtakım küçük usullere müracaat edildi. Aslında bu Kongre 80 imza üzerine toplanması lazım gelirdi. GYK toplanmadan önce bu imzalar verildi. Fakat tüzükte ve Partiler Kanununda olmayan bir gerekçe ileri sürüldü, imzaları tahkik edeceğiz diye. Böyle bir şey yok, arkadaşlar. Onun üzerine bu kongreyi toplamak mecburiyetindedirler. Niçin böyle yapmadı Genel Başkan? Çünkü bu 80 imza -ki sonra 107'ye çıktı- şu gerekçe ile genel kongrenin toplanmasını istiyordu: Genel Başkanın bölücü tutumları ve davranışları dolayısıyla. Bu hükümden kaçmak için Aybar bu taktiğe başvurdu. Ama kurtulamaz. 107 imza var bugün. Bu ibarenin altına imza atmış delegeler. Başkanın bölücü ve parçalayıcı tutumundan dolayı diye. Daha bunun gibi ne oyunlar.

Bir dakikanızı müsaade edin. Şu başka parti kurmak meselesi. Bir başka parti kurmak meselesi biz kişilerin işi değildir. Parti kurmak bir istida vermek, bir levha meselesi değildir. Bu memleketin politik yelpazesinde Anayasa çerçevesi içinde bir siyasi sosyalist parti için yer vardır. Bu yeri bu Parti doldurduğu müddetçe başka parti kurulamaz. Kurulsa dahi bir levha, isim partisinden öteye gidemez. Ama dikkat edin, bu Parti şimdiye kadar izlediği rotasından çıkarsa, politik yelpazedeki bu yeri fiilen dolduramaz, boş bırakır bir hale gelirse, o boşluk muhakkak doldurulur. Kim tarafından? Bilemem kim tarafından. Partinin birliği beraberliği derken şeklini

düşünmeyin yalnız, niteliğini de düşünün. Bir parti şeklen devam edebilir, hatta büyüyebilir, ama niteliğini kaybedebilir. Batı'da bunun sayısız misalleri vardır. Sosyalist parti olarak kurulmuşlardır, bugün 100 yıldır mevcutturlar, üyeleri çoktur, milletvekilleri vardır, ama artık sosyalist parti değildir. Binaenaleyh partinin devamını düşünürken şeklen, haricen beraberliğini ve devamını değil, niteliği itibariyle, sosyalist çizgisi itibariyle düşünmemiz lazım gelir.

Maalesef sendikacılık konusuna, doğu konusuna dokunacaktım. Nazife arkadaşımın bana yaptığı tarizlere cevap verecektim, fakat vaktim olmadığı için özür dileirim, onları... [*Şaban Erik: 10 dakika veriyorum. Başkan: Buyurum efendim.*]

Sendikacılık meselesinde aşağı yukarı Sadun Aren arkadaşımın söylediklerine iştirak ediyorum. Prensip olarak profesyonel sendikacılığa karşı çıkılmaz. Ve ben bunu şimdi söylemiyorum. Malatya kongresinden önce 53. maddenin tadili Yürütme Kurulunda konuşulurken -faraza Kuas arkadaşım ve diğer arkadaşlar hatırlarlar- sendikacılar işçi kesiminden çıkarılmaz, profesyonel sendikacılara karşı gelinemez, o tarihte söyledim. Çünkü sendikacılık işçi sınıfının iktisadi mücadele kolunu, hareketini temsil eder, sosyalist parti de politik mücadele kolunu temsil eder. Ama Türkiye'de 45-46'larda, gerçekten özgür sendikacılık durdurulup bir güdümlü sendikacılığa gidildiği için ve bu sendikacılık hareketine de Amerikan etkisi katıldığı için Türk sendikacılığında sosyalizme yaraşmayacak gelenekler, alışkanlıklar yerleşmiştir. Binaenaleyh faraza DİSK'in bu alışkanlıklardan ve tesirlerden uzak sosyalist sendikacılığa yakışır bir mahiyet alması dilenebilir. Öyle midir, değil midir, ben hüküm vermiyorum, çünkü bilmiyorum. Ama sosyalist sendikacılık bu burjuva sendikacılığın etkilerinden arınmalıdır, sosyalizme yakışır bir nitelik kazanmalıdır denilebilir. Somut olarak sendikacı arkadaşlarımızın tutumu tenkit edilebilir. Mesela benim bir tenkidim var kendilerine karşı. Kurucusu oldukları için bu partinin -ki tarihsel bir görev yapmıştır, şerefidir, teşekkür ederiz- ama kendilerini Partinin sahibi, vasisi gibi hissediyorlar. Hatta şahsen işçi sınıfının temsilcisi olarak faraza Bilim Kurulunu işçi sınıfı adına denetleriz gibi yanlış hükümler söylüyorlar. A, bunlar tartışılır, şey yapılabilir, fakat profesyonel sendikacılığa profesyonel olduğu için karşı çıkılmaz ve sendikacılar işçi kesiminden ayrı mütalaa edilemez. Bunu belirtiyim. Somut tenkitler yapılır.

Doğu meselesine gelince... Doğrusu sabahki olan hadiseye çok üzüldüm. Ben bu Partide doğu illerinden olan arkadaşlarımıza karşı bir vaziyet olduğunu, o mesele- nin küçümsendiğini, önemsenmediğini hiç görmedim. Programımızda bu mesele yer almıştır. Kongre kararlarımızda bu mesele yer almıştır. Bütün bütçe konuşmalarında doğu, güneydoğu illerinin meseleleri üzerinde durulmuştur. Oralarda yapılan mitinglerin hepsine Partimizden iştirakler olmuştur. Ben şahsen üçüne iştirak etmişimdir. Doğulu arkadaşlarımız, kardeşlerimiz Partinin bu bölgenin meselelerine dikkatini çekmişlerdir. Yararlı vazife görmüşlerdir. Çünkü bizim iktidarlar ve bizim burjuvazi o meselenin görüşülmesini istemezler. Halbuki doğu ve güneydoğu illerinin sorunu bugün Türkiye'nin hakikaten en önemli meselelerinden biridir. Ve bu mesele sadece bir bölgesel gerilik, kalkınmada gerilik meselesi değildir. Sosyopsikolojik tarafı vardır. Etnik tarafı vardır. Doğrudur. Bunlara dikkati çekmekte haklıdır. Kendileri o bölgeden olarak bilhassa o meseleyle meşgul olmakta hak-

lıdır. Ama sosyalistler ben bir Türk sosyalist olarak, doğunun gerek ekonomik, gerek sosyal psikolojik ve etnik problemlerini ancak Türkiye'nin bütününe şamil bir sosyalizm anlayışı ile hareketi içinde mütalaa ederim. Üst yapıya ait meseleler önemlidir, fakat üst yapıya ait meseleler gayet sistemli ve bilinçli olarak alt yapı meseleleriyle ilişkili şekilde, o açıdan ele alınmazsa çok yanlış ve tehlikeli yönlere götürebilirler. Bence böyle bir ayırım olduğu meselesini daha ziyade o illerden olan arkadaşlarımız mesela bu sabahki davranışlarıyla gösterdiler. Partinin, dediğim gibi, bütün faaliyetlerine, programlarına, kararlarına bakın. Her zaman bu illerimizin bütün meselelerine önemli yer verilmiştir. Ben şahsen çok şey öğrenmişimdir doğu gezilerimden ve o arkadaşlarımdan ve kendileriyle yaptığım konuşmaları her zaman beğenirlerdi. Şimdi, yalnız, dediğim gibi, doğu meselesini gerçek perspektifine oturarak gerçek ağırlığında mütalaa etmek lazım. Türkiye'nin tümünü sosyalizm meselesi olarak mütalaa etmek lazım. Bu objektiften çıkarıp da daha fazla ağırlık vererek o zaman ters sonuçlar alırız. Sade Türkiye sosyalizmi bakımından değil, bu illerin kendi meseleleri bakımından ters sonuçlar alırız. Benim görüşüm, sosyalizm ve sosyalistler her türlü sömürüye karşıdır. Yani sınıf sömürüsüne karşıdır, milletlerin milletleri sömürmesi demek olan emperyalizme karşıdır, toplumlar içindeki bölgesel farklılaşmalardan doğan sömürülere, etnik farklılıklardan doğan sömürülere, baskı, şiddet hareketlerine karşıdır. Ama sosyalistler -benim bildiğim ve ister beğenin, ister beğenmeyin- ama sosyalistler, sosyalist hareketinde emekçi sınıfların gücünü bölecek, ayrımlı ideolojilere ve eğilimlere de karşıdır. Bu hem sorunlarını halletmek, müdafaa etmek istediğimiz bölgelerin davasına hizmet etmek olmaz, hem sosyalizme hizmet etmek olmaz. Çünkü Türkiye'nin bütün emekçileri -etnik farklar bir yana, dil farkları bir yana, mezhep farkları bir yana bütün emekçileri- güçlerini birleştirerek egemen sınıflara karşı bizim programımız dahilinde örgütlenip harekete geçirilirlerse ancak hareket başarıya ulaşır. Yoksa üst yapı farklarından dolayı emekçi sınıflar arasında bir farklılaşmaya doğru gidilecek olursa, yanlış taktik kullanılırsa, bu, egemen sınıfların işine yarar. Çünkü egemen sınıflar karşısında emekçi ve işçi sınıfların birliği ve bütünlüğü ve gücü bölünmüş ve azalmış olur. Benim görüşüm budur. Ha, birtakım -efendim bütün gerekçeleri geçen kongrenin kulisinde bazı insanlar doğu ağaları diye bahsetmiş. Şimdi bazı insanların bahsetmesi -ki etmiş mi bilmiyorum; ben şahsen hiç etmedim, kimse de etti diyemem- bunu bütün bu illerden olmayan tüm diğer aydınlara teşmil laf etmek gayet büyük haksızlık olur. E, doğu illerinden olan bazı arkadaşlarımız da geçen kongrede benim için "bürokrat burjuva" demiş. Hatta kendisi burada da söylüyor, tepeden inmece bürokrat burjuvadır diyor. Ama bunu bütün o gruba teşmil etmiyorum. Doğru illerinden olan bazı arkadaşlarımıza, somut olarak şu veya bu kişiye bazı insanlar karşı olabilir. E, başka illerden olan arkadaşlara da karşı olanlarımız var. Bunu bir grup haline getiren, maalesef, bilhassa bu sabahki konuşmasıyla, doğudan gelen arkadaşlarımız[in] kendisi oluyor. Tekrar ediyorum, kararlara bakın, programa bakın, bütçe konuşmalarına bakın, mitingde, iştiraklerde söylenenlere bakın. Nereye bakarsanız bakın, Parti içinde böyle bir ayırım yok. Ama doğulu temsilci arkadaşlarımız bu son tutumlarıyla kendileri böyle bir ayırım yaratmak yoluna doğru gidiyorlar. Bürokrasi... [Divan başkanı: Sayın hatip, 4 dakikanız kaldı] Kaç dakika? [Başkan: 4 dakika.] İyi. [Baş-

kan: Nazife hanıma da cevap vereceksiniz, ona göre devam edin.] Efendim, ondan daha mühim bir şey var. Bu tepeden inmeçi filan benim TÜM'den bir cümlemi aldı sayın Mehmet Ali Aslan. Halbuki benim orada uzun uzun eğitim bahsinde yazdığım kısımlar var. Orada gösteriyorum aydın kadroyla emekçi halk nasıl karşılıklı etki-tepki arasında olacaktır diye. O cümle bizim Partinin kuruluşundaki bir zaafa ait. Bu Partinin bir zaafı var: Temelden kurulmuş Parti olarak, ama sosyalist niteliği Aybar'ın başkanlığa gelmesi ve ondan sonra birtakım aydınların gelip bir program ve tüzük yapmasıyla olmuştur. Yani sosyalist nitelik kazanması işi yukarıdan aşağıya doğru olmuştur ki bu bir zaafıdır. Ve bu zaaf da bunun kuruluşundan gelmektedir. Bu zaafı belirtmek için söyledim. Benim kadar Anadolu'ya şey yapmış insan yok. Eğitim bahsi kitabında da var. Artık bizi bürokratik, tepeden inmeçi diye suçlamak, yeni bir bölmeçilik, yeni bir Partiyi bölme teşebbüsünün ifadesinden başka bir şey değildir. Bu suçlama broşürde de yer alıyor.

Nazife arkadaşımın söyledikleri üzerinde fazla durmayacağım. Bir defa bahsettiği yürütme kurulunda kendisi yoktu. Herhalde eşinden duymuş olacak. O yürütme kurulunda adaylar ürerinde konuşuluyordu; iyi aday seçmek için herkes herkes hakkında bildiğini söylüyordu. Bunu böyle açıklamak ne derecede doğrudur, bilemem. Kendisine bilmem şey kongresinde de söylediğim öyle değildir. O da yanlıştır. Sadun Aren Beyin namzet konması meselesi; Nihat Sargın mı, o mu olsun meselesiydi. Sadun Bey kendisi telefon etmişti Ankara'dan. "Ben nasıl olsa Ankara'dayım ve yardım edebilirim, hizmet edebilirim. Benim yerime işte, Behice Boran, Nihat Sargın olsun" diye. Ve ben de biliyordum Nihat Sargın Bey Ankara'ya gelemese, Genel Merkez gelemeyecektir. Başka türlü getirmenin de yolu yoktur. Ve Nihat Sargın'ın da sadece teknik bir eleman olmadığını belirttim, çünkü hep onun üstünde duruyorlardı. Politik anlayışı da vardır. Sosyalizmle ilgili temel meselelerde doğru görüşleri vardır, yalnız teknik eleman olarak görmeyin dedim. Ve Sadun Aren Beyi de, dedim, elbette ki iktisat bahsinde Nihat Sargın'dan, benden çok iyi bilir, ama muhakkak surette sosyalizmde de, yani o muhakkak Nihat Sargın'dan her noktada daha iyi bilir demeye gelmez dedim ve bir misal olarak şunu söyledim. Sonra kendisine de söyledim Sadun Aren Beyin, herhalde hatırlayacaktır. Kendisiyle tanışmadan önce kendisinin *Yön*'de bir yazısı çıkmıştı. Burada okunan yazı değil, bir başka yazı. Ben oradaki bazı fikirlere iştirak etmemiştim, iki tane uzun makale ile cevap vermiştim. O zaman *Öncü* gazetesi çıkıyordu, ona gönderdim yayınlansın diye. *Öncü* gazetesi basmadı. Kendisiyle tanışınca dedim, anlattı bunu. Yani biz sizinle dedim, tanışmadan dedim, böyle bir polemige girmiş olacaktım. Bunu da misal olarak Yürütme Kurulunda verdim. Mesele bundan ibarettir. Ha, şimdi ben bunu şeye dökmek istemiyorum. Burada öyle şeyler söyleyebilirdim ki ben, hakikaten Nazife Cemgil arkadaşım biraz zor durumda kalırdı. Ama bu seviyeye düşürmeyelim. Ben yalnız kendisine şunu hatırlatacağım. *Sosyal Adalet*'in ilk kurulduğu günden bu mesele çıktıktan sonra olağanüstü Yönetim Kuruluna kadar olan devrede kendisinin ve eşinin Aybar hakkında bana ve eşime söylediği ve kullandığı bazı sıfatları hatırlasın. Ve hatırlasın ve kendi kendine mahcup olsun. O kadar bırakıyorum.